WIKIPEDIA

Wikang Kastila

Mula sa Wikipediang Tagalog, ang malayang ensiklopedya

Ang **Kastilà** o **Espanyól** ay isang wikang Romanse na nagbuhat sa Espanya at ngayon ay ang pangunahing wika ng Amerikang Latino. Sa Espanya at ilang bahagi ng Latinoamerika, ito ay kilala din sa tawag na “Castellano” o "Kastelyano" na tumutukoy sa rehiyon (o lumang kaharian) ng Castilla (Kastilya) sa Espanya, kung saan ito nagmula upang linawin mula ibang mga wika ng Espanya (tulad ng Galisyano, Basco, at Katalan) at ng Latinoamerika (tulad ng Quechua at Guarani). Sa mga bansang gumagamit nito, Espanyol ang tawag ng ilang bansa ngunit sa iba naman mas madalas ang paggamit ng castellano. Castellano ang tawag rito sa Arhentina, Tsile, Peru at Urugway. Ilang pilologo ang tumatawag sa Kastilyano kapag bumabanggit sa wika sa Kastilya noong Gitnang Panahon at Kastila sa makabagong porma nito. Ang Kastelyano ay maaari ding subdiyalekto ng Kastila na sinasalita sa Kastilya sa panahong ito. Ito ay may serye ng pagkakaiba sa pagbigkas na naiibang Kastila halimbawa rito ang Andulusia o Aragon na kung saan sila'y nagsasalita ng ibang sub-diyalekto. Sa madaling salita, Castellano sa pambansang pananaw; Espanyol sa pandaigdigang pananaw.

Espanyol, Kastila	
Español, Castellano	
Pagbigkas	/espaˈɲol/, /kasteˈʎano/ - /kasteˈʝano/
Rehiyon	**Mga bansa at teritoryo na gumagamit ng Espanyol:** Argentina, Bolivia, Chile, Colombia, Costa Rica, Cuba, Republikang Dominikano, Ecuador, El Salvador, Equatorial Guinea, Guatemala, Honduras, Mexico, Nicaragua, Panama, Paraguay, Peru, Puerto Rico, Espanya, Uruguay, Venezuela, Western Sahara at may kapansin-pansing bilang ng populasyon sa Andorra, Belize, Gibraltar, Pilipinas, at ng Estados Unidos.

Mga nilalaman

Mga katutubong tagapagsalita	Pangunahing wika[a]: 450[1]– c. 400 million[2][3][4] Kalahatan [a]: 400–500 milyion[5][6][7] [a]Lahat ng mga bilang ay humigit-kumulang lamang. (*nawawalang petsa*)
Pamilyang wika	Indoeuropeo ▪ Italiko ▪ Romanse ▪ Italo-Kanluran ▪ Galoiberyo ▪ Ibero-Romanse ▪ Kanlurang Iberyano ▪ **Espanyol, Kastila**
Sistema ng pagsulat	Latin (Halaw sa Kastila)
Opisyal na katayuan	
Opisyal na wika sa	22 mga bansa, Nagkakaisang mga Bansa, Unyong Europeo, Organisasyon ng mga Amerikanong Estado, Unyong Latin
Pinangangasiwaan (regulado) ng	Asosasyon ng Mga Akademya ng Wikang Kastila (*Real Academia Española* at ng iba pang 21 mga akademya ng pambansang wikang Espanyol)
Mga kodigong pangwika	
ISO 639-1	es
ISO 639-2	spa
ISO 639-3	spa

Klasipikasyon

Ang wikang Kastila ay myembro ng sangay na Romanse ng Pamilya ng mga wikang Indoeuropeo at isa sa mga wikang nag-ugat sa Latin.

Ponolohiya

Madaling maiaangkop ang ponolohiya ng Tagalog sa Kastila. Gayumpaman, ang mga sumusunod ay ang ilan sa mga pinakamahalagang pagkakaiba:

(base sa Wastong Pambalitang Kastila ng Mehiko)

- Ang **eu** ay binibigkas na /ew/ at hindi /e·u/ o /yu/: *eucaristía* /ew·ka·ris·tí·ya/.
- Ang **güe** at **güi** ay binibigkas na /gwe/ at /gwi/: *Argüelles* /ar·gwé·lyes/, *pingüino* /ping·gwí·no/.
- Hindi binibigkas ang **h**, maliban kung kasunod ng **c**: *historia* /is·tor·ya/, pero *coche* /kó·tse/.
- Ang **ng** ay binibigkas na /ng·g/ at hindi /ng/: *inglés* /ing·glés/, *tango* /táng·go/, *fritanga* /fri·táng·ga/, *singapur* /sing·ga·pur/.
- Magkasintulad ang bigkas ng **v** sa **b** at hindi ito binibigkas nang /v/: *voluntario* /bo·lun·tá·ryo/.
- Ang **w** ay maaaring bigkasin na /v/ o /gw/: *Walhala* /val·á·la/, *whisky* /vís·ki/ o /gwís·ki/, *wafle* /vá·fle/ (karaniwan sa mga salitang-hiram lamang; hindi ito katutubong titik)
- Ang **z** ay hindi binibigkas na /z/, kundi bílang /s/ (o /th/ sa hilagang Espanya).

Hindi likás sa wikang Kastila ang mga titik **k** at **w**.

Talasalitaan

Espanyol	Tagalog	Pagbigkas
mundo	*mundo*	[mun-do]
canción	*kanta*	[kan-syon]
teléfono	*telepono*	[te-le-fono]
agua	*tubig*	[ag-wa]
fuego	*apoy*	[fwe-go]
libro	*libro*	[li-bro]
lápiz	*lapis*	[la-pis]
casa	*bahay*	[ka-sa]
cama	*kama*	[ka-ma]
vida	*búhay*	[bi-da]
papel	*papel*	[pa-pel]
cocina	*kusina*	[ko-si-na]
padre	*ama*	[pa-dre]
madre	*ina*	[ma-dre]
niño	*laláki*	[nin-yo]
niña	*babae*	[nin-ya]
comida	*pagkain*	[ko-mi-da]
grande	*malaki*	[gran-de]
pequeño	*maliit*	[pe-ken-yo]
noche	*gabí*	[no-tse]
mañana	*umaga*	[man-ya-na]
día	*araw*	[di-ya]
mes	*buwan*	[mes]
Enero	*Enero*	[e-ne-ro]
Febrero	*Pebrero*	[feb-re-ro]
Marzo	*Marso*	[mar-so]
Abril	*Abril*	[ab-ril]
Mayo	*Mayo*	[ma-yo]
Junio	*Hunyo*	[hun-yo]
Julio	*Hulyo*	[hul-yo]
Agosto	*Agosto*	[a-gos-to]
Septiembre	*Setyembre*	[sept-yem-bre]
Octubre	*Oktubre*	[ok-tub-re]
Noviembre	*Nobyembre*	[no-wiem-bre]
Diciembre	*Disyembre*	[di-syem-bre]
porque	*kasi*	[por-ke]
pero	*pero*	[pe-ro]

Distribusyong heograpiko at mga diyalekto

Ang Kastila ay isa sa mga wikang opisyal ng United Nations, Unyong Europeo at Unyong Aprikano.

Ang Mehiko ang may pinakamaraming tagapagsalita nito na nasa bílang na 100 milyon. Ang sumunod ay ang mga bansang Kolombiya (44 milyon), Espanya (41 milyon), Arhentina (39 milyon) at Estados Unidos (30 milyon).

Kastila ang opisyal at pinakamahalagang wika sa 21 mga bansa: Arhentina, Bulibiya (koopisyal sa Aymara), Tsile, Kolombiya, Kosta Rika, Kuba, Ekwador, El Salvador, Espanya (koopisyal sa Katalan, Galisyano, at Basko), Guwatemala, Gineang Ekwatoriyal, Honduras, Mehiko, Nicaragua, Panama, Paraguay (koopisyal sa Guaraní), Kanluraning Sahara, Peru (koopisyal sa Quechua at Aymara), Puerto Rico, Republikang Dominikano, Urugway, at Beneswela.

Ito ay mahalaga at ginagamit, ngunit walang opisyal na status, sa Andorra at Belize.

Ito ay ginagamit ng karamihan sa mga taga-Hibraltar (na inaangkin ng Espanya), pero ang Inggles ang nananatiling tanging opisyal na wika ng kolonya.

Sa Estados Unidos—na walang kinikilalang tanging opisyal na wika—ang Kastila ay ginagamit ng ¾ ng populasyon nitong Latino. Ito rin ay pinag-aaralan at ginagamit ng maliit ngunit mabilis na lumalaking bahagi ng populasyong di-Latino nito bunga ng pag-usbong ng negosyo, komersyo, at politikang Latino.

Ang Kastila ay may mga tagapagsalita rin sa Netherlands Antilles, Aruba, Canada, Israel (kapwa Kastila at Ladino o Hudeokastila), Kanluraning Sahara, hilagang Morocco, Trinidad at Tobago, Turkiya (Ladino), at US Virgin Islands.

Sa Brasil, kung saan ang salita ay Portuges, ang wikang Kastila ay nagiging pangalawa o pangatlong wika sa mga kabataang estudyante at propesyonal. Ang popularidad nito sa bansa ay dahil na rin sa maraming pagkakahalintulad ang dalawang wika at pati na rin sa halos lahat ng karatig bansa ng Brasil ay Kastila ang gamit.

Sa Pilipinas, kung saan ang paggamit nito ay bumababa ng husto sa mga nakalipas na dekada, tinanggalan ng opisyal na status ang wikang Kastila noong 1973. Bagamat tadtad ng katutubong salita at Inggles ang mga wika sa Pilipinas, nanatili pa rin ang Kastila sa wika tulad ng sistema ng pagbibilang, pananalapi, pagsasabi ng oras, ng edad, atbp. Pati ang sistemang kalendaryo ng Pilipinas ay isang bersyon ng Kastila. Gayunpaman, ang natatanging kryolyong Kastila-Asyatiko, ang Wikang Zamboangueno o Chavacano ng Zamboanga at Wikang Caviteno o Chavacano ng Cavite, ay ginagamit ng 292 630 mga Pilipino (senso ng 1990) sa ilang rehyon sa isla ng Mindanao at sa isang rehyon sa kalapit-timog ng Maynila sa isla ng Luzon. Ang ibang mga wika sa Pilipinas ay naglalaman din ng maraming hiram na salitang Kastila.

Ang Mundong Hispano

Mga bansang may mga populasyon ng mga Hispaniko	
Alphabetical Order	**Bílang ng mga tagagamit**
1. Alemanya (410,000) 2. Andorra (40,000) 3. Arhentina (41,248,000) 4. Aruba (105,000) 5. Australia (150,000) 6. Austria (1,970) 7. Bagong Selanda (26,100) 8. Belize (130,000) 9. Beneswela (26,021,000) 10. Bulibiya (7,010,000) 11. Bonaire (5,700) 12. Brasil (19,700,000) 13. Curaçao (112,450) 14. El Salvador (6,859,000) 15. Ekwador (10,946,000) 16. Equatorial Guinea (447,000) 17. Espanya (44,400,000) 18. Estados Unidos ng Amerika (41,000,000) 19. Guwatemala (8,163,000) 20. Guyana (198,000) 21. Guyana Pranses (13,000) 22. Hayti (1,650,000) 23. Hapon (500,000) 24. Honduras (7,267,000) 25. Israel (160,000) 26. Italya (455,000) 27. Canada (272,000) 28. Kanluraning Sahara (341,000) 29. Kuwait (1,700) 30. Kolombiya (45,600,000) 31. Kosta Rika (4,220,000) 32. Kuba (11,285,000) 33. Libano (2,300) 34. Mehiko (106,255,000) 35. Morocco (960,706) 36. Nicaragua (5,503,000) 37. Olanda (17,600) 38. Panama (3,108,000) 39. Paraguay (4,737,000) 40. Peru (26,152,265) 41. Pilipinas (2,900,000) 42. Pinlandiya (17,200) 43. Portugal (1,750,000) 44. Portoriko (4,017,000) 45. Pransiya (2,100,000) 46. Republikang Dominikano (8,850,000) 47. Rumaniya (7,000) 48. Rusya (1,200,000) 49. Suwesya (39,700)	1. Mehiko (106,255,000) 2. Kolombiya (45,600,000) 3. Espanya (44,400,000) 4. Arhentina (41,248,000) 5. Estados Unidos ng Amerika (41,000,000) 6. Peru (26,152,265) 7. Beneswela (26,021,000) 8. Brasil (19,700,000) 9. Tsile (15,795,000) 10. Kuba (11,285,000) 11. Ekwador (10,946,000) 12. Republikang Dominikano (8,850,000) 13. Guwatemala (8,163,000) 14. Honduras (7,267,000) 15. Bulibiya (7,010,000) 16. El Salvador (6,859,000) 17. Nicaragua (5,503,000) 18. Paraguay (4,737,000) 19. Kosta Rika (4,220,000) 20. Portoriko (4,017,000) 21. Urugway (3,442,000) 22. Panama (3,108,000) 23. Pilipinas (2,900,000) 24. Pransiya (2,100,000) 25. Portugal (1,750,000) 26. Hayti (1,650,000) 27. Rusya (1,200,000) 28. Morocco (960,706) 29. United Kingdom (900,000) 30. Hapon (500,000) 31. Italya (455,000) 32. Equatorial Guinea (447,000) 33. Alemanya (410,000) 34. Kanluraning Sahara (341,000) 35. Canada (272,000) 36. Tsina (250,000) 37. Guyana (198,000) 38. Swisa (172,000) 39. Israel (160,000) 40. Australia (150,000) 41. Belize (130,000) 42. Curaçao (112,450) 43. Aruba (105,000) 44. Timog Korea (90,000) 45. Andorra (40,000) 46. Suwesya (39,700) 47. Trinidad at Tobago (32,200) 48. Turkiya (29,500) 49. Bagong Selanda (26,100)

50. Swisa (172,000) 51. Timog Korea (90,000) 52. Trinidad at Tobago (32,200) 53. Tsile (15,795,000) 54. Tsina (250,000) 55. Turkiya (29,500) 56. United Kingdom (900,000) 57. Urugway (3,442,000) 58. US Virgin Islands (3,980)	50. Olanda (17,600) 51. Pinlandiya (17,200) 52. Guyana Pranses (13,000) 53. Rumaniya (7,000) 54. Bonaire (5,700) 55. US Virgin Islands (3,980) 56. Libano (2,300) 57. Austria (1,970) 58. Kuwait (1,700)

Mga panghalip Tagalog sa Ingles at Kastila

syon -> tion/sion -> ción/sión

Kastilang Tagalog	Ingles	Kastila	Tagalog
aksiyon	action	acción	kilos
aplikasyon	application	aplicación	
bersiyon	*version*	*versión*	
depinisyon	definition	definición	kahulugan
deklarasyon	declaration	declaración	panunumpâ
deliberasyon	deliberation	deliberación	
direksiyon	direction	dirección	
donasyon	donation	donación	kaloob, ambag
edukasyon	education	educación	pag-aaral
eleksiyon	election	elección	halalan
eksplorasyon	exploration	exploración	paggalugad
impormasyon	information	información	kabatiran
kalkulasyon	calculation	cálculo	
klasipikasyon	classification	clasificación	pag-uuring
kumbensiyon	convention	convención	kapulungan
kombersyon	conversion	conversión	pagbabagong-loob
komisyon	*commission*	*comisión*	
komunikasyon	communication	comunicación	pahatiran
koneksiyon	connection	conexión	ugnayan
kontribusyon	contribution	contribución	ambag
konstitusyon	constitution	constitución	saligang batas
korupsiyon	corruption	corrupción	pangungurakot
kumpirmasyon	confirmation	confirmación	
pinalisasyon	finalization	finalización	
polusyon	pollution	polución	karumihan
posisyon	position	posición	katungkulan
punsiyon	function	*función*	tungkulin
reserbasyon	reservation	reserva	pasubali
rebolusyon	revolution	revolución	himagsikan
seksiyon	section	sección	pangkat
sitwasyon	situation	situación	kalagayan
sirkulasyon	circulation	circulación	

dad -> ty -> dad

Kastilang Tagalog	Ingles	Kastila	Tagalog
unibersidad	university	universidad	pamantasan
kalidad	*quality*	calidad	
kantidad	*quantity*	cantidad	dami
realidad	reality	realidad	katotohanan
aktuwalidad	actuality	actualidad	

ismo -> ism -> ismo

Kastilang Tagalog	Ingles	Kastila	Tagalog
organismo	organism	organismo	tataghay/mayuhay
komunismo	communism	comunismo	kalamaan
sosyalismo	socialism	socialismo	
liberalismo	liberalism	liberalismo	
kapitalismo	capitalism	capitalismo	

ista -> ist -> ista

Kastilang Tagalog	Ingles	Kastila	Tagalog
sosyalista	socialist	socialista	
peryodista	*journalist*	periodista	mamamahayag
piyanista	pianist	pianista	

iko -> ic -> ico

Kastilang Tagalog	Ingles	Kastila	Tagalog
demograpiko	demographic	demográfico	
heograpiko	geographic	geográfico	
fotograpiko	photographic	fotográfico	
diplomatiko	diplomatic	diplomático	
awtomatiko	automatic	automático	
publiko	public	público	

isasyon -> isation -> ización

Kastilang Tagalog	Ingles	Kastila	Tagalog
organisasyon	organisation	organización	kasapian
sosyalisasyon	socialisation	socialización	pagsasapanlipunan

o -> cian -> o

Kastilang Tagalog	Ingles	Kastila	Tagalog
politiko	politician	político	

te -> t -> te

Kastilang Tagalog	Ingles	Kastila	Tagalog
bakante	vacant	vacante	
independiyente	independent	independiente	malaya, nagsasarili
dependiyente	dependent	dependiente	
konstante	constant	constante	
pasaporte	passport	pasaporte	

yal -> ial -> ial

Kastilang Tagalog	Ingles	Kastila	Tagalog
industriyal	industrial	industrial	pangkapamuhayan
materyal	material	material	

wal -> ual -> ual

Kastilang Tagalog	Ingles	Kastila	Tagalog
indibidwal	individual	individual	sarili
bilingguwal	bilingual	bilingüe	dalwikaang

ulo/ro -> le/re -> ulo/ro

Kastilang Tagalog	Ingles	Kastila	Tagalog
prinsipyo	principle	*principio*	simulain, alituntunin
artikulo	article	artículo	
partikulo	particle	partícula	
sirkulo	circle	círculo	bilog
litro	litre	litro	
metro	metre	metro	
teatro	theatre	teatro	dulaan
miyembro	member	miembro	kasapi

ya -> y -> ia

Kastilang Tagalog	Ingles	Kastila	Tagalog
monarkiya	monarchy	monarquía	karajahan
anarkiya	anarchy	anarquía	
ekonomiya	economy	economía	
pamilya	family	familia	angkan
demokrasya	democracy	democracia	madlakasan
istorya	history	historia	kasaysayan
memorya	memory	memoria	alaala
impluwensiya	influence	influencia	
industrya	industry	industria	
sekretarya	secretary	secretaria	kalihim
Pinlandiya	*Finland*	Finlandia	
Taylandiya	*Thailand*	Tailandia	
Islandiya	*Iceland*	Islandia	
demograpiya	demography	demografía	
heograpiya	geography	geografía	
fotograpiya	photography	fotografía	
biyolohiya	biology	biología	haynayan
ponolohiya	fonology	fonología	palatunugan

titik + yo -> letter -> carta + io

Kastilang Tagalog	Ingles	Kastila	Tagalog
kalendaryo	calendar	calendario	talaarawan
komentaryo	commentary	comentario	
boluntaryo	voluntary	voluntario	kusang-loob

titik + a -> letter + e -> carta + a

Kastilang Tagalog	Ingles	Kastila	Tagalog
kultura	culture	cultura	kalinangan
estruktura	structure	estructura	

titik + o -> letter -> carta + o

Kastilang Tagalog	Ingles	Kastila	Tagalog
konsepto	concept	concepto	
diyalekto	dialect	dialecto	
símbolo	symbol	símbolo	sagisag
proseso	process	proceso	
argono	argon	argón	
karbono	carbon	carbono	
kriptono	cripton	criptón	
neono	neon	neón	
atomo	atom	átomo	
kongreso	congress	congreso	
kritiko	critic	crítico	manunuri

kataliwasan

Kastilang Tagalog	Ingles	Kastila	Tagalog
titik + a -> letter -> carta + a			
musika	music	música	tugtugin
pulitika/politika	politic	política	
problema	problem	problema	suliranin
programa	programme	programa	
sistema	system	sistema	pamamaraan
alarma	alarm	alarma	hudyat
prutas	fruit	fruta	bunga
tableta	tablet	tableta	
matematika	mathematics	matemáticas	sipnayan
pisika	physic	física	liknayan
kimika	*chemistry*	química	kapnayan
titik + o -> letter + e -> carta + o			
telepono	telephone	teléfono	hatinig
senado	senate	senado	
lehislatibo	legislative	legislativo	
administratibo	administrative	administrativo	
uniberso	universe	universo	sansinukob
imberso	inverse	inverso	kabaligtaran

Tingnan din

- Balarilang Espanyol

- Kastilang Rioplatense
- Wikang Kastila sa Pilipinas
- mga loanwords mula sa Wikang Kastila sa Wikang Tagalog (http://buscoenlaces.es/kaibigankastila/tagallano.html)

Mga sanggunian

1. Encarta-Most spoken languages (http://encarta.msn.com/media_701500404/Languages_Spoken_by_More_Than_10_Million_People.html)
2. Ciberamerica-Castellano (http://www.ciberamerica.org/Ciberamerica/Castellano/General/Noticias/detalle?id=8832)
3. El Nuevo Diario (http://archivo.elnuevodiario.com.ni/2004/febrero/15-febrero-2004/especiales/especiales2.html)
4. Terra Noticias (http://www.terra.com/noticias/articulo/html/act821930.htm)
5. Universidad de México (http://archive.is/20121209175150/http://www.lllf.uam.es/~fmarcos/coloquio/Ponencias/MMelgar.doc)
6. Instituto Cervantes ("El Mundo" news (http://archive.is/20120526072729/www.elmundo.es/elmundo/2007/04/26/cultura/1177610767.html))
7. Yahoo Press Room (http://yhoo.client.shareholder.com/press/ReleaseDetail.cfm?ReleaseID=173481)
8. "Spanish" (http://www.ethnologue.com/show_language.asp?code=spa). ethnologue.
9. Pinakawiniwikang mga wika (http://www.nationsonline.org/oneworld/most_spoken_languages.htm), *Nations Online*
10. Pinakawiniwikang mga wika (http://www.askmen.com/toys/top_10/45b_top_10_list.html), *Ask Men*
11. Mga wika ng Encarta na winiwika ng mahigit sa 10 milyong mga tao (http://encarta.msn.com/media_701500404/Languages_Spoken_by_More_Than_10_Million_People.html)

Mga panlabas na link

- Learn to Speak Spanish FAST (http://www.learntospeak.org/spanish-language-fluently-fast-in-60-days/), malaman espanyol
- Learn Spanish (http://www.studyspanish.com/), libreng *online* na tyutoryal
- Kurso Espanyol gratis (http://www.nueva-tierra.com/ingles.html), Matuto kang magsalita ng Espanyol
- Spanish 101 (http://www.101languages.net/spanish/), Kastila para sa mga baguhan at manlalakbay (sa Inggles)
- Diksiyonaryo ng wikang Kastila (http://buscon.rae.es/diccionario/drae.htm), mula sa Real Academia Española
- Instituto Cervantes (http://www.cervantes.es/), kapisanang internasyonal na may hangaring ituro ang Kastila bílang pangalawang wika
  - Mga interaktibong modelo ng mga pagsusulit sa pagkuha ng katibayan ng kaalaman ng Kastila (http://cvc.cervantes.es/aula/dele/)
- Makinig sa Kastilang Rioplatense (http://www.radionauta.com.ar/)
- Spanish Tuition (http://www.onetoonespanish.co.uk/), OnetoOneSpanish.co.uk - Dagdagan ang Espanyol balarila at kultura online.
- Spanish to English (https://spanishto-english.com/) pagsasalin